গোলাম

"নৱেম্বৰ-ডিচেম্বৰ মাহত যেতিয়া গুৱাহাটীত বৰফ পৰিব আৰম্ভ কৰে, সৰু ল'ৰা-ছোৱালীবোৰৰ বৰ আনন্দ হয়। ৰাস্তা, ঘৰৰ চাল, ফুল আৰু গছ-গছনি, যান-বাহন সকলো বৰফত ঢাক খাই বগা হৈ পৰে। গোটেই চহৰৰ ওপৰত যেন এখন অবিচ্ছিন্ন বগা আৱৰণ। গোটেই পৃথিৱীত যেন স্বচ্ছ বগা পোহৰ। পুখুৰীবোৰৰ পানীও কেতিয়াবা গোট মাৰে। গজাল লগোৱা বুট আৰু ৰং-বিৰং টুপী পিন্ধি সৰু ল'ৰা-ছোৱালীবোৰে চিঞৰ-বাখৰ কৰি-কৰি সিহঁতৰ স্কী, শ্লেজ-গাড়ী আৰু চকা লগোৱা ৰ'লাৰ স্কেটাৰবোৰ লৈ পৰম উৎসাহেৰে বাহিৰ হৈ পৰে। সিহঁতে ইটোৱে সিটোৰ গালৈ বৰফৰ বল দলিয়াই হাঁহি-হাঁহি অধীৰ হৈ বৰফত পিছল খাই-খাই পৰে। চহৰৰ হেলনীয়া ঠাইবোৰত এতিয়া সিহঁতে স্কী দৌৰে। ৰঞ্জু আৰু অঞ্জুৰ ঘৰৰ সমুখৰ সৰু সাঁতোৰা-পুখুৰীটোৰ পানী গোট মাৰিছে আৰু তাৰ ওপৰত ওৰে ৰাতি বৰফ পৰি পাৰৰ লগত প্ৰায় সমান হৈ গৈছে। অঞ্জু আৰু ৰঞ্জুৱে মহা স্ফূৰ্তিৰে ৰ'লাৰ-স্কেটিং কৰি পুখুৰীটো পাৰ হৈছে! ঘৰৰ সমুখৰ হেলনীয়া ডোখৰ বৰফে ঢাকি সমান কৰি দিয়াত ৰুণুমীৰ বৰ সুবিধা হৈছে। তাই সৰু ভন্টীজনীক কাঠৰ চকা লগোৱা বাকচটোত বহুৱাই লৈ হুৰ্হুৰকৈ তললৈ নামি গৈছে। আমি আটায়ে জেকেটৰ বুটামবোৰ ডিঙিলৈকে মাৰি লৈ বৰফ চাবলৈ বাহিৰ হৈছোঁ। পুৱাৰ তীক্ষ্ণ সিৰ্‌সিৰীয়া বতাহে আমাৰ গালত আৰু অনাবৃত কাণত বেজীয়ে বিন্ধাৰদৰে বিন্ধিছে। তুলাৰ দৰে পাতল চটা-চটা বৰফ আমাৰ গালে-মুখে আৰু কাপোৰত পৰি গলি যাব ধৰিছে। সৌৱা, ল'ৰাহঁতে প্ৰকাণ্ড এটা 'বৰফৰ মানুহ' সাজিব ধৰিছে। সৌৱা, বৰফেৰে বগা হৈ পৰা গেটখন খুলি হেʼৰ্‌ বৰুৱা ৰাস্তালৈকে ওলাল। তেওঁ গলত টানকৈ এখন নীলা ৰঙৰ মাফ্‌লাৰ মেৰুৱাই লৈছে। হেʼৰ্‌ বৰুৱাই ঘৰৰ সমুখত পাৰ্ক কৰি থোৱা তেওঁৰ মটৰগাড়ীখন বিচাৰিছে, কিন্তু গাড়ীখনৰ ওপৰত বৰফ পৰি চাৰিওপিনে এটা এস্কিম'সকলৰ ইগ্লু ঘৰৰদৰে হৈ পৰিছে। আস্‌, এতিয়া বাৰু তেওঁ কেনেকৈ গাড়ীৰ ভিতৰ সোমাব? সৌৱা, ফ্ৰাউ বৰুৱা বাহিৰলৈ আহি হেʼৰ্‌ বৰুৱাক হাত জোঁকাৰি-জোঁকাৰি বিদায় দিছে আৰু চিঠিৰ বাকচটো চাব খুজিছে চিঠি আহিছে নেকি? কিন্তু চিঠিৰ বাকচটোও একেবাৰে বগা হৈ বৰফৰ তলত ঢাক খাই আছে। ফ্ৰাউ বৰুৱাই তেওঁৰ এপ্ৰনখনত হাত ঘঁহি গৰম কৰি লৈ চিঠিৰ বাকচটোৰপৰা বৰফবোৰ চুচি পেলাব ধৰিলে..."

মোৰ জাৰ্মান ৰচনাখনৰ এইখিনিলৈ জোৰে-জোৰে পঢ়ি ফ্ৰাউ ম্যুলাৰে তেওঁৰ ঘূৰণীয়া কাঁচৰ প্ৰাচীন চছমাযোৰ খুলি ক'লে, "চমৎকাৰ, চমৎকাৰ। ব্যাকৰণৰ ভুল এটাও নাই যেন লাগিছে। অতি প্ৰসংশনীয়। হুঁ!", তাৰপাছত অলপ অনিশ্চয়তাৰে ক'লে, "কিন্তু, আপোনালোকৰ দেশত আমাৰ ইয়াৰদৰেই বৰফ পৰে বুলিতো জনা নাছিলোঁ।" ফ্ৰাউ ম্যুলাৰে মেজৰ কিতাপ-পত্ৰৰ মাজত থকা ডাঙৰ গোলকটো তৰ্জনীৰে পাক্‌ দি ভাৰতবৰ্ষখন উলিয়ালে আৰু পুনৰ চছমাযোৰ পিন্ধি জুমি চালে। "ঠিকেই—তলেৰে বিষুব ৰেখা গৈছে—গ্ৰীষ্মমণ্ডল—অসম—অসম—আখ্‌ এই যে, গৌহাটী—গৌহাটী ক'ত, গৌহাটী দেখোন—", "এই গোলকটোত দিয়া নাই হ'বলা", মই লৰালৰিকৈ ক'লোঁ "এই যে এইখিনিত শ্বিলং—ৰাজধানী—পাহাৰৰ ওপৰত, বেছ ঠাণ্ডা—তাৰ ঠিক তলতে গুৱাহাটী—", ফ্ৰাউ ম্যুলাৰৰ প্ৰশ্নটো এৰাবলৈ গৈ মই সোৎসাহে শ্বিলং পাহাৰৰ বৰ্ণনা এটা আৰম্ভ কৰিলোঁ। খাছীয়া মানুহৰ ঠাই, অকোঁৰা-পকোঁৰা পাহাৰী ৰাস্তা, বেভেৰিয়াৰ পাহাৰৰ অঞ্চলৰ গাঁৱৰদৰে। নিজৰা আৰু কুৰুং, আৰু সৰল গছ, আপোনালোকৰ 'টানে' গছবোৰৰদৰে, ডাঙৰ-ডাঙৰ জলপ্ৰপাত আছে, তাৰপৰা বিজুলি উৎপন্ন কৰা হয়। আবহাৱা চেঁচা বা মৃদু, গ্ৰীষ্মকালীন শৈলবিহাৰৰ জনপ্ৰিয় ঠাই। ভৈয়ামৰপৰা মটৰগাড়ীৰে প্ৰায় এশ কিল'মিটাৰ। কিন্তু ৰাস্তা এমুখীয়া, এইটো অৱশ্যে কিছু অসুবিধাজনক, যদিও—

"আঁ? আঁ?", ফ্ৰাউ ম্যুলাৰে তেওঁৰ বেচামাল শুভ্ৰ চুলিৰে ঢাক খোৱা মূৰটো দুপিয়াই-দুপিয়াই সাগ্ৰহে (কিন্তু যেন অলপ আচৰিত হৈ) মোৰ কথা শুনিলে, আৰু তাৰ মাজে-মাজে নীলা পেন্সিলেৰে মোৰ ৰচনাখনত ঠায়ে-ঠায়ে দাগ দিব ধৰিলে। যিখন ব্যৱসায়-চালনা (বা ব্যৱসায় প্ৰশাসন) প্ৰতিষ্ঠানত 'কাম শিকিবৰ' বাবে মই জাৰ্মানী আহি পাইছোঁ, তেওঁলোকে মোক 'পেডাগগিশ্বেচ্‌ ইনষ্টিট্যুট'(অৰ্থাৎ শিক্ষা স্কুল)ৰ এই ভদ্ৰমহিলাৰ ওচৰলৈ পঠিয়াই দিছে, জাৰ্মান ভাষাজ্ঞানৰ পৰীক্ষা এটা দিবৰ কাৰণে। এতিয়ালৈকে মই শিক্ষানবিশহে হৈ আছোঁ। এই পৰীক্ষাটোত উত্তীৰ্ণ হ'লে তেওঁলোকে মোক নিয়মীয়াভাৱে 'বেআমটাৰ' বা কৰ্মচাৰীৰূপে নিয়োগ কৰিব। প্ৰশিক্ষণ শেষ হ'লে এখন 'ডিপ্লমা' দিব।

ফ্ৰাউ ম্যুলাৰে ক'লে যে তেওঁ জাপান আৰু ভাৰতবৰ্ষৰ বিষয়ে বহুত কিবাকিবি পঢ়িছে, বিশেষকৈ ভাৰতবৰ্ষলৈ এবাৰ যোৱাৰ তেওঁৰ খুব ইচ্ছা আছে, ঈশ্বৰে কৰিলে, দেশখন চাবলৈ; তেওঁৰ ল'ৰা-ছোৱালীহালকো—গ্ৰেটশ্বেন্‌ আৰু ফ্ৰীৎচ—লগত নিব খোজে প্ৰাচ্যৰ ৰূপকথা যেন লগা দেশবোৰ দেখুৱাবলৈ (ডিপ্লমা আনিবলৈ নহয়)। ভদ্ৰমহিলা প্ৰৌঢ়া, কিন্তু এতিয়াও সকলো বস্তুতে আপাতদৃষ্টিত অপাৰ কৌতূহল। "না ইয়া, হেʼৰ্‌ অমুক, আপোনাৰ ৰচনাখনে মোক আচৰিত কৰিছে, মই ক'বলৈ বাধ্য হৈছোঁ। আপোনাৰ জাৰ্মান শুধৰণীখিনি আৰু বাক্যৰচনাখিনি যদিও মোটামুটি চলনসই হৈছে, তাত এনেকুৱা দুই-এটা প্ৰাথমিক ভুল ৰৈ গৈছে যে শুনিলে আমাৰ ইস্কুলৰ ল'ৰাই হাঁহি মৰিব। অথচ ৰচনাখন—", ভদ্ৰমহিলাৰ ৰঙা মৰমিয়াল মুখখনত হতবুদ্ধিৰ ছাঁ পৰিল,—"না ইয়া, মুঠৰ ওপৰত, ভালেই। যাক, আপোনাৰ লগত পৰিচয় হৈ ভাল লাগিল", ভদ্ৰমহিলাই মেজৰ কাষত থকা বাল্টিটোৰপৰা দুটুকুৰামান কয়লা উনুনত পেলাই দাণ্ডাডালেৰে খুঁচি দিলে, আৰু হঠাৎ বোধহয় তেওঁৰ মনত পৰিল যে মই গ্ৰীষ্মমণ্ডলৰপৰা আহিছোঁ, "ইয়াত বোধহয় আপুনি প্ৰথম-প্ৰথম বৰ ঠাণ্ডা পাইছিল, নহয়—? অৱশ্যে আপোনাৰ ৰচনাত যিটো বৰ্ণনা—", ভদ্ৰমহিলাৰ মুখত পুনৰ এটা বিভ্ৰান্তিৰ ৰেখা ফুটি উঠি মিলি গ'ল,—"কোঠাটো গৰম হৈছে নে এতিয়া? বৰ বেছি গৰম হৈছে যদি, কোটটো খুলি ল'ব পাৰে"—

"ধন্যবাদ, ফ্ৰাউ ম্যুলাৰ", মই ক'লোঁ আৰু অনুমতি পাই কোটটো খুলি চকীখনৰ পিঠিত ওলোমাই থ'লোঁ।

ফ্ৰাউ ম্যুলাৰে তলমূৰ কৰি মোৰ কাগজকেইখিলাত আৰু কেইটামান দাগ মাৰিলে আৰু কিবা এটা মন্তব্য লিখি-লিখি ক'লে, "বাৰু কওকচোন, এই 'ব্যৱসায় চালনা' ব্যাপাৰটো—মই অৱশ্যে এইবোৰ কথা একো নাজানো—এই 'ব্যৱসায়-চালনা' বিষয়টো আপোনালোকৰ দেশত এতিয়াও বিকাশ কৰা হোৱা নাই নেকি? মানে, আপুনি ইয়াৰ ডিপ্লমাখনৰ কাৰণে যে ইমানদূৰ আহিবলগীয়াত পৰিল—মানে", ভদ্ৰমহিলাই মূৰটো তুলি এটা বিব্ৰত হাঁহি মাৰিলে—"মানে, মই তো শুনো আমাৰ ব্যৱসায়-বাণিজ্যৰ প্ৰথা আৰু কায়দা-কৌশল ইউৰোপৰ আন দেশবোৰৰপৰাই বিভিন্ন, এছিয়াৰ লগত তো তেনেহ'লে নিশ্চয় বহুখিনি অমিল হ'বই। এই ডিপ্লমাখন লৈ তেনেহ'লে আপোনাৰ দেশৰ কি লাভ?"

এইটোৰ আৰু কি উত্তৰ দিব পাৰি? কিবাকৈ ডিপ্লমাখন লৈ দেশলৈ যাম আৰু দেশৰ মানুহৰ সমুখত সেইখন জোঁকাৰিম। জাৰ্মানীৰ ডিপ্লমা—পদোন্নতি অনিবাৰ্য। প্ৰথম কেইবছৰ মাটি কিনিব নোৱাৰোঁ, হয়তো গাড়ীও কিনিব নোৱাৰোঁ; কিন্তু ঘূৰি আহিছোঁ তো! ৰাম, শ্যাম, যদু সকলো 'ঘূৰি আহিছে' বিচিত্ৰ অছিলাত বিচিত্ৰ উপলক্ষে ছলে-বলে কৌশলে, নহ'লে জীৱন বৃথা, নহ'লে জীৱন ধিক্, গতিকে ময়েই বা এৰিম কি দুখত? নিজৰ মাটি থকাহেঁতেন বন্ধক দিলোঁহেঁতেন, মেধাবী হোৱাহেঁতেন বৃত্তি যোগাৰ কৰিব পাৰিলোঁহেঁতেন। সেইবোৰ নহ'ল যেতিয়া প্ৰচুৰ তেলকেই দিছোঁ "যত চব ইয়ে" মানুহক, ঘৰৰ চাকৰিটোৰপৰা বেতনহীন ছুটিকেই লৈছোঁ, আৰু অৱশেষত এতিয়া মই ইয়াত! আৰু কোনোমতে এই কেইটা মাহ কটাই...

কিন্তু এইবোৰ কথা ফ্ৰাউ ম্যুলাৰে বুজিয়েই নাপাব। সংক্ষেপে ক'লোঁ, "চাকৰিৰ সুবিধা হয়।" "অ'?" ভদ্ৰমহিলাই নুবুজাৰদৰে ক'লে। তাৰপাছত যেন এই দুৰ্বোধ্য কথাবোৰৰ পালা শেষ কৰিবলৈকে কাগজকেইখিলা থূপ কৰি আঁতৰাই থ'লে আৰু ক'লে "বাৰু, আপোনাৰ ভাষা-পৰীক্ষাৰ ৰিপৰ্টটো মই আজিয়েই পঠিয়াই দিয়াৰ চেষ্টা কৰিম। অভিনন্দন।"

পাছ কৰিছোঁ তেনেহ'লে!

"ধন্যবাদ, ফ্ৰাউ ম্যুলাৰ!"

ভদ্ৰমহিলাই ক'লে যে ইয়াৰ পিছত 'ৰীক্‌মান্ উন্ট্ ৰীক্‌মান্' কোম্পানীয়ে মোৰ কি কৰে তেওঁক জানিব দিলে তেওঁ সুখী হ'ব।

"নিশ্চয় জনাম", মই ক'লোঁ—একেজাঁপেই ডেৰশ মাৰ্ক দৰমহা বাঢ়িব—আৰু কোটটো তুলি লোৱাৰদৰে কৰি চকীৰপৰা উঠিবৰ উপক্ৰম কৰিলোঁ।

"যি হওক", ফ্ৰাউ ম্যুলাৰে হাতঘড়ী চাই ক'লে—"মোৰ পৰৱৰ্তী পৰীক্ষাৰ্থীজন আহে মানে প্ৰায় কুৰি মিনিট সময় আছে এতিয়াও—ইৰানী ল'ৰা, তেল পাইপ-লাইন ৰক্ষণাবেক্ষণৰ প্ৰশিক্ষণ ল'বলৈ আহিছে। একেবাৰেই কেঁচা, বোধহয় মই ঘৰত কৰি আনিব দিয়া কামখিনিৰ একোৱেই...", ভদ্ৰমহিলাই পুনৰ ঘড়ী চালে—"আমাৰ ইনষ্টিটিউটৰ এঘাৰটাৰ কফি বিৰতিৰ সময় হৈছে—এ—আপোনাকো এপিয়লা যাচিব পাৰোঁ নে? ("ধন্যবাদ, ফ্ৰাউ ম্যুলাৰ্")...যাওক, এই ভাষা-পৰীক্ষাৰ ঝামেলাটো পাৰ হ'ল যেতিয়া, আৰু ছমাহৰ ভিতৰত কাম শেষ কৰি আপুনি ঘৰ পাবগৈ পাৰিব, ঈশ্বৰে কৰক। আপোনাৰ বোধহয় ইয়াত ইমান দূৰত ঘৰলৈ মনত পৰি থাকে—অ' ভাল কথা, ঘৰত আপোনাৰ কোন-কোন আছে—?"

ঘৰৰপৰা আহিবৰ দিনাৰ দৃশ্যটো মনত পৰিল। সেই মাহ ধাৰাষাৰ বৰষুণ নামিছিল—প্ৰায় অবিশ্ৰান্ত, আৰু চহৰৰ ভিতৰ অঞ্চলত থকা আমাৰ ঘৰটোৰপৰা যিটো ঠেক ৰাস্তা—মটৰ নাযায়, ৰিক্সাও নাযায়—ডাঙৰ ৰাস্তালৈ ওলাই আহিছে, সেইটো এটা স্ৰোতস্বিনী নদী-বিশেষত পৰিণত হৈছিল। গতিকে আমাৰ অফিচৰ শুদা-ভৰি 'বয়'টোৰ হাততে বাকচ-পত্ৰ দি মই আৰু মোৰ ভাইটোৱে জোতা-মোজা খুলি ট্ৰাউজাৰৰ ঠেং কোঁচাই লৈ 'খাল'টো অতিক্ৰম কৰিবলৈ সাজু হৈছিলোঁ। ভনী দুজনী যদিও সেই গলিছোৱাৰে সদায় মেখেলা-চাদৰ কোঁচাই ছেণ্ডেল হাতত লৈ ইস্কুললৈ অহা-যোৱা কৰে, সেইদিনা মই তাইহঁতক মোৰ লগে-লগে ডাঙৰ ৰাস্তালৈ ওলাই আহিব নিদিলোঁ। প্ৰথম কাৰণ, ডাঙৰ ৰাস্তাত মই টেক্সিত উঠিলে দুয়োজনীয়ে ভে-ভেকৈ কান্দিব আৰম্ভ কৰিব, অত্যন্ত বিব্ৰতকাৰী পৰিস্থিতি, আৰু ফলত বেছ কিছু দেৰিও হৈ যাব। দ্বিতীয়তে, বৰষুণৰ লগে-লগে ঘৰৰ বেৰে-মজিয়াই সৰু-সৰু ভেকুলী, শামুক, বহুবিচিত্ৰ পোক-পতঙ্গ আৰু বহুবিধ বিভিন্নাকৃতি বিছাও ওলাইছে, দুয়োজনীকে বিছাই ডাকিছে, হাত দুখনত ৰঙা দবৰাদবৰি দাগ, বিছাই ডকাৰ অব্যৰ্থ মহৌষধ কাণত দুইথোপা চূণ লগাই দুয়োজনী একেবাৰে জধলা হৈ আছে। তৃতীয়তঃ, আমাৰ অঞ্চলটোৰ পিছপিনে শুকান বিলটোৰ পাৰত যিবোৰ অজ্ঞাতকুলশীল উদ্বাস্তু মানুহে কাঠৰ থৰক-বৰক চকী-মেজ বনোৱা চালি বা পঁচা আলু-পিঁয়াজৰ দ'ম বা চোৰাই প্লাষ্টিকৰ মাল, মানিবেগ, গগলছ্ আৰু হাৱাই চপ্পলৰ ব্যৱসায় তৰি বহি গৈছে নিৰ্বিকাৰ আৰু অপ্ৰতিহত, সিহঁতৰ ল'ৰা-ছোৱালীবোৰক বিলটোৰ দাঁতিতেই শাৰী পাতি উলংগ হৈ বহি যোৱা কেতিয়াবা দেখিছোঁ (ডাঙৰবোৰে কি কৰে সেইটো এটা ৰহস্য!), আৰু এতিয়া বৰষুণৰ সোঁতত সেইপিনৰ পানী বৈ আমাৰ এই গলিটোলৈকো আহিছে, তাৰ অৱশ্যম্ভাবী গাঁতবোৰত নানাৰকমৰ সন্দেহজনক বস্তু থেকেচা লাগি জমা হৈছে, আৰু ফলত উদ্ভৱ হোৱা বিভিন্ন গোন্ধৰ মাজত এটা সেমেকা গোন্ধ যেন কি ৰকম...নাই, সিহঁতৰ ভৰিত ঘা হৈ যাব!

মাক সেৱা কৰিলোঁ, দেউতাক সেৱা কৰিলোঁ আৰু বিদায় দিব অহা বয়সীয়া কেইজনমানক। মাই চাদৰৰ আচলেৰে চকু মচিছে আৰু নাকেৰে সোৎ-সোৎ কৰিছে—বোধকৰোঁ পাকঘৰৰ বেৰকেইখন নানা অন্ধ্ৰ-ৰন্ধ্ৰৰ ছিদ্ৰেৰে পানী পৰি জেকা হোৱাই মাৰ পানী লাগিছে। শোৱা-ঘৰটোৰো চালখনত এটা ফুটা ওলাই পানী সোমাইছে (বৰষুণৰ বতৰ আৰম্ভ হ'লেই মাৰ মেজাজ বেয়া হ'ব আৰম্ভ কৰে, বাচন-ধোৱা পকীডোখৰৰ চাৰিওপিনে পঙ্ককুণ্ড হৈ কামকৰা ছোৱালীজনী সেইপিনে যাব নোৱৰা হয়, চুৱা কাঁহী-বাটি দ'ম হৈ পাকঘৰত পৰি থাকে) আৰু পৰ্দাখন খামুচি ধৰি মাই কন্দা-কটাৰ মাজে-মাজে একোবাৰ সন্ত্ৰস্ত হৈ শুদা ভৰি দুখনলৈ চাইছে (কেৰেলুৱাৰ প্ৰতি মাৰ বৰ ভয়, দেখিলেই বোলে গাটো ৰি-ৰি কৰি উঠে, আৰু এই সময়ত ঘৰৰ মজিয়াত অসংখ্য কেৰেলুৱা-এক্সপ্ৰেছ যাতায়াত কৰে—ভৰিত কিবা লগা যেন পালেই মাই 'ঔ আই, এইডাল কি ঔ!' বুলি চিঞৰি জাঁপ মাৰি উঠে)। দেউতাৰ চটিৰ ভিতৰত মোজা পিন্ধা ভৰি, দেউতাই মোক বিদায়কালীন উপদেশ, নিষেধাজ্ঞা আৰু নিৰ্দেশখিনি দিছে (দেউতা অৱসৰপ্ৰাপ্ত শিক্ষক), হাতত হোকাটো, দেউতাৰ মাতটো ৰুক্ষ। দেউতাৰ বাতৰ বিষ আছে, এই বতৰত মেজাজ ইস্কুলৰ মাষ্টৰনীৰদৰে খিটখিটীয়া হৈ থাকে, তাতে এই সময়ত এন্ধাৰমুৱা, জেকা আৰু ঠেক কোঠাটোৰ ভিতৰত—বস্তুতঃ, ঘৰটোৰ সৰ্বত্ৰ—মহে কোঁ-কোঁ কৰি থাকে কাণৰ কাষত, য'ত বহে ত'তে উৰহে কমোৰে, থাকি-থাকি আমাক গালি পাৰে "পাণৰপৰা চূণখিনি খহিলেই", আৰু হাতেৰে গোটেই গাটো খজুৱাই-খজুৱাই চকীখনত বহি হোকা টানি থাকে। মই অনুমান কৰিছোঁ যে মই যোৱাৰ পাছত, ভন্টীহঁত আৰু অন্যান্য মানুহবোৰ আঁতৰাৰ পাছত যেতিয়া মাই দেউতাক অকলশৰে আম কাটি আনি দিব আৰু চাহকাপ সমুখত থ'ব, তেতিয়াহে দেউতাৰ কৰ্কশকণ্ঠ কিঞ্চিৎ কুমলিব। কিন্তু বেছি সময়লৈ নহয়, কিয়নো চাহৰ কাপটোৰ য'তে মুখ দিব যাব তাতে এটা মাখি আহি পৰিব, আৰু আমকেইচকলৰ ওপৰত ৰাজ্যৰ ভেনামাখি ভেন্-ভেন্ কৰিব আৰম্ভ কৰিব ক'ৰবাৰপৰা। আজি সন্ধিয়া দেউতা ক'লৈকো নোলায় (জলাশয় অতিক্ৰম কৰি যাবই বা কেনেকৈ?) লেমটো জ্বলাই কপাল কোঁচাই 'অসম

বাণী' পঢ়িব ঃ বৰষুণৰ প্ৰকোপত অমুক ঠাইত খেতি নষ্ট হৈছে, বানপানী, বানপানী, বানপানী। অমুক ঠাইত অনাটন, তমুক ঠাইত মৰক আৰু তমুক ঠাইত মহামাৰী। গতিকে চাউলৰ দাম আৰু বাঢ়িব। বৰষুণত ৰাস্তা খহিছে, দলং ভাঙিছে, চহৰৰ ৰাস্তা অগম্য, বাছ ষ্টেশ্যন আৰু ৰেল ষ্টেশ্যনৰ ভিতৰত মহাসাগৰ সৃষ্টি হোৱাৰ ফলত যাত্ৰী উঠিব পৰা নাই, ৰিক্সাৱালা পলাই ফাৎ—ৰে'ল বন্ধ, ডাক, তাঁৰ বন্ধ, পৰিবহন স্থগিত। ঘৰ হেৰোৱা আৰু খেৰৰ চালি হেৰোৱা মানুহৰ ভিৰ, ইত্যাদি পৌনঃপুনিক কাহিনী—আৰু স্থানীয় জিলা পুথিভঁৰালত 'মধুগুঞ্জন' কৃষ্টি সংস্থাৰ উদ্যোগত 'বৰ্ষামঙ্গল' উৎসৱ উদ্বোধন কৰিব অকাডেমি পুৰস্কাৰপ্ৰাপ্ত বিশিষ্ট...

মোৰ ভাই নীৰেন কলেজত পঢ়ে, সিও 'মধুগুঞ্জন'ৰসী অন্যতম ভ্ৰমৰ, অলপ ৰোমান্টিক টাইপ। মোক বিমানপোতত থৈ আহি সি কি কৰিব সেইটোও মই অনুমান কৰিব পাৰিছোঁ। মটৰগাড়ীয়ে ছিটিকোৱা বোকাপানীৰে চেক লগা পায়জামাটো দুহাতেৰে দাঙি-দাঙি সি মিউনিচিপালিটিক জহন্নামে যাব কৈ আমাৰ গলিটোত সোমাব। গলিৰ প্ৰায় মুখতে মাণিক বাবুৰ নতুন ঘৰটো, মাণিক বাবু ৱাৰ্ড কাউন্সিলাৰ। সেইখিনিত অভ্যাস মতে এবাৰ ক্ৰুদ্ধদৃষ্টি হানি সি এবাৰ মাণিক বাবুৰ মুণ্ডপাত কৰিব (কিয়নো অঞ্চলটোৰ ভিতৰত মাথোঁ উক্ত ৱাৰ্ড কাউন্সিলাৰৰ ঘৰৰ সমুখৰপৰা বাহিৰ ওলোৱা গলিখিনিয়েই কিবা ৰহস্যময় কাৰণত পকা আৰু গমনসাধ্য।)। সামাজিক কৰ্তব্য শেষ; এইবোৰ সৰু কথা। তাৰপাছত কোনোমতে ঘৰ সোমাই সি পায়জামা আৰু জহৰ কুৰ্তাটো খুলিব। ভৰিখন ধুই ভন্টীৰ চেণ্ডেলযোৰ পিন্ধিব, ভন্টীক খুজি চাহ একাপ খাব, আৰু তাৰ ৰুমত সোমাব। 'বৰ্ষামঙ্গল'ৰ প্ৰয়োজনত সি তাৰ কিতাপ-শ্বেল্‌ফত থকা তাৰ 'সঞ্চয়িতা' নামৰ মোটা কবিতাৰ কিতাপখন টানিব নে নাটানে ক'ব নোৱাৰোঁ (মেজাজ লৈ কথা), য'ত কোৱা হৈছে যে আমাৰ দেশৰ শ্যামগম্ভীৰ নৱযৌৱনা বৰষা সুন্দৰ, অপৰূপ, ইয়াৰ তুলনা নাই, এনেকুৱা দিনত যেতিয়া 'বাহিৰত জল ঝৰে অনিৰ্বাৰ নিভৃত নিৰ্জন চাৰিধাৰ—আমি, ডেকা ল'ৰা-ছোৱালীবোৰে দুজনে মুখামুখি বহি গভীৰ দুখত দুখী হৈ পৰস্পৰৰ মুখলৈ চকু স্থিৰ কৰি চাই থাকিব লাগে বেকুবৰদৰে (বোধহয় বাহিৰলৈ ওলোৱাটো অসম্ভব কাৰণেই)। (আৰু আমাৰ নিজৰ চকু-নাকবোৰ এতিয়া আমি পকেটত ভৰাই থ'ব পাৰোঁ, কিয়নো বিলাতৰ মানুহে এই কবিৰ তাৰিফ কৰিছে যেতিয়া, তেওঁৰ কথাই নিশ্চয় সঁচা ঃ আমাৰ দেশখন ইমান সুন্দৰ, ইমান পৰিষ্কাৰ, ইমান সৌম্যস্তব্ধ সমাহিত শান্তিৰে ভৰা আবেশবিহ্বল স্বপ্নপুৰী; বৰষা নামিলে প্ৰতিখন চহৰ, প্ৰতিখন গাঁও, প্ৰতিটো ৰাস্তা, প্ৰতিখন জংগল আৰু পৰিষ্কাৰ আৰু সুন্দৰ আৰু অপৰূপ হৈ পৰে, ইয়াৰ তুলনা যে নাই!)। অৱশ্যে তাৰ পৰৱৰ্তী সমস্যাটো হ'ব মোৰ ৰচনাখনৰদৰে ঃ সৌৱা নীৰেন দত্ত ডিষ্ট্ৰিক্ট লাইব্ৰেৰীলৈ যাবলৈ ঘৰৰপৰা ওলাইছে...আস্, তেওঁ বাৰু আজি সন্ধিয়া কেনেকৈ তেওঁৰ মননজীৱীৰ পোছাকৰ পাৰিপাট্য বজাই ৰাখি ডাঙৰ ৰাস্তাত উপনীত হ'ব?

*** *** ***

কফিত চুমুক দি পৰিতৃপ্ত হ'লোঁ। আঃ! অৱশেষত মোৰ সপোন সঁচা হৈ আহিব ধৰিছে। অহা মাহত ঘৰলৈ তিনি-চাৰিশ মাৰ্ক যি পাৰোঁ পঠিয়াব লাগিব। দেউতাৰ ৰুমটোৰ বেৰকেইখন আৰু মাৰ পাকঘৰৰ ফুটা চালিখন মেৰামত কৰাই লওক কিছু-কিছু।

ঘৰলৈ গৈ মাণিক বাবুক কৈ-মেলি পাৰিলে ঘৰৰ সমুখৰপৰা কিছুদূৰ পকা কৰাই লৈ বন্ধ নৰ্দমা দুটা কটাই দিয়াৰ (পাৰিলে ঢাকি দিয়াৰ) চেষ্টা এটা দিম (চেষ্টা এটা!—ভন্টীহঁতৰ আৰু আমাৰ নহ'লে বৰ অসুবিধা হয়।)। অঞ্চলটোৰ বাকীখিনি অৱশ্যেই মোৰ চেষ্টাৰ মুল্লুকত নপৰে। চব কাম কি এজনেই কৰিব? ইমান 'কাঠ-খেৰ পুৰি' জাৰ্মানীলৈ আহিছোঁ কি ঘৰলৈ গৈ ৰাজ্যৰ মানুহৰ কথা ভাবি মৰিবৰ বাবে? মই কি গৰ্দভ?

ইৱানী ল'ৰাজনৰ আহিবৰ সময় হৈ আহিল। ফ্ৰাউ ম্যুলাৰে চকীৰপৰা উঠি কৰমৰ্দন কৰিলে আৰু পুনৰ্বাৰ নকৈ নোৱাৰিলে যে "তোমাৰ চহৰখনৰ এটা বৰ্ণনা", যিটো মই জাৰ্মান ভাষাত লিখি আনি দিলোঁ, সেইটো 'আউফজাৎচ্'—সেইটো ৰচনা—তেওঁৰ বাবে একেবাৰে আশাতীত হৈছে, সম্পূৰ্ণ নিৰ্ভুল, আৰু একেবাৰে পকা হাতৰ বৰ্ণনা। এনেকুৱা বুলি জনাহেঁতেন তেওঁ মোক আৰু অলপ দীঘল (আৰু কঠিন) কাম দিলেহেঁতেন, যেনে ধৰক—এই বিষয়বস্তুটোকেই যদি লোৱা যায়—বৰফ গলিব আৰম্ভ কৰাৰ পাছত আপোনাৰ চহৰখনৰ অৱস্থা কেনেকুৱা হয় তাৰে এটা বৰ্ণনা।

মই মনে-মনে প্ৰমাদ গণিলোঁ, কিন্তু মিচিকিয়াই হাঁহিলোঁ।

"বোধহয় মোটামুটি আমাৰ ইয়াৰদৰেই, আপোনাৰ এই 'আউফজাৎচ্'টো পঢ়ি যি ধাৰণা হৈছে", ফ্ৰাউ ম্যুলাৰে তেওঁৰ বগা চুলিবোৰৰ মাজেৰে আঙুলি চলাই-চলাই লাহে-লাহে ভাবি-ভাবি ক'লে, "বৰফ গলিছে, ঘৰৰ ৰঙা চালবোৰ, বস্তুবোৰৰ অৱয়ব, গছ-গছনি, ৰাস্তা-ঘাটৰ ওপৰৰপৰা বৰফৰ আৱৰণ আঁতৰি গৈছে, নিজ-নিজ ৰূপত আকৌ আত্মপ্ৰকাশ কৰিব আৰম্ভ কৰিছে, পুনৰ যানপ্ৰৱাহ আৰু জীৱনৰ চাঞ্চল্য...অৱশ্যে ধূলিয়ে-বোকাই গলিত বৰফপানীৰে ৰাস্তা-ঘাট কিছু লেতেৰা হৈছে প্ৰথম-প্ৰথম, ৰাস্তাত ঠায়ে-ঠায়ে ডোঙা বান্ধিছে। যদিও অৱশ্যে, সোনকালেই বৰফ চুচি নিয়া গাড়ীবোৰ আহিব, কেইঘণ্টামান পিছতেই পুনৰ সকলো আগৰদৰে পৰিষ্কাৰ হৈ যাব। (ৰাজহুৱা পৰিচ্ছন্নতাৰ ভাৰ চহৰ-পিতাসকলেই লৈছে, সেইবিষয়ে আৰু যিহওক আজি আৰু নাগৰিক চিন্তিত হ'ব নালাগে)। অৱশ্যে কিছুমান ৰাস্তাত সেই আহুকলীয়া গাড়ীবোৰ সোমাব নোৱাৰে, তাত আমি নিজেই নিজৰ ব্যৱস্থা কৰি ল'ব ইমানদিনে জানিছোঁ, ঈশ্বৰক ধন্যবাদ। এই ধৰক, মোৰ ঘৰটো, ক্লিনকাৰ ফ্যুচ্‌গাচে বোলা ঠেক গলি এটাৰ ভিতৰত—সেই পিনে কেতিয়াবা গৈছে নে? য়াকবি-গীৰ্জাৰ কাষেৰেই সোমাই গৈছে—তাত এই গাড়ীবোৰ নাযায়, আমাৰ ঘৰৰ সমুখৰ বৰফখিনি মোৰ ল'ৰা-ছোৱালী দুটায়েই কোৰ মাৰি চাফা কৰি দিয়ে। দুকাষৰ দুঘৰ মানুহৰ ঘৰত আকৌ তেনেকুৱা কৰ্মঠ মানুহ নাই, বুঢ়া-বুঢ়ী থাকে, সেই বাবে মোৰ গ্ৰেট্‌শ্বে'ন্ আৰু ফ্ৰীৎচক কৈছোঁ, তহঁতেই এই দুঘৰ মানুহৰ সমুখৰ বৰফখিনিও পৰিষ্কাৰ কৰি দিবি...যিহওক, বোধকৰোঁ আপোনালোকৰ সিপিনেও—"

মিচিকি হাঁহিটো কোনোমতে বজায় ৰাখি সামান্য মূৰ দুপিয়াই শুনি গ'লোঁ। ভৱিষ্যতে যদি মোৰ ল'ৰা-ছোৱালী হয়, তেনেহ'লে মোৰ 'গ্ৰেটশ্বেন্'জনীক পাৰিলে এইপিনৰপৰা উভতি যোৱা কোনো ল'ৰা এটাৰ লগত বিয়া দিম, আৰু মোৰ 'ফ্ৰীৎচ'কো এইপিনৰপৰা ডিপ্লমা এখন আনিবলৈ পঠিয়াম। আৰু এয়া ফ্ৰাউ ম্যুলাৰে সিহঁতৰ হতুৱাই কিবা লোকৰ ঘৰ পৰিষ্কাৰ কৰাৰ কথা ক'ব ধৰিছে। বুদ্ধি-টুদ্ধি একেবাৰেই নাই? তুষাৰপাত শেষ হ'লে—বা বৰং, বৰষুণ এৰিলে—মোৰ চহৰখনৰ ৰাস্তা-ঘাট-নলা-নৰ্দমাই কিদৰে আত্মপ্ৰকাশ কৰিব, আমাৰ আই-ওলোৱা গলিটো আৰু পিছপিনৰ বিলৰ পাৰৰ ৰিফিউজি কল'নিৰ চালিঘৰবোৰ কি ৰূপত প্ৰকট হৈ উঠিব (গোন্ধবোৰৰ কথা উহ্যই ৰাখিলোঁ) তাৰ বৰ্ণনাৰে এটা 'আউফ্‌জাৎচ্' লিখি মই অৱশ্যেই ভদ্ৰমহিলাক দিব নোৱাৰোঁ, কাৰণ তিমানখিনি জাৰ্মান ভাষাজ্ঞান আচলতে মোৰ নাই—যিটো বৰ্ণনা লিখি দিছোঁ সেইটো—সহজেই অনুমেয়—'সৰল জাৰ্মান শিক্ষা' নামৰ এখন পুৰণি জাৰ্মান-ইংৰাজী কিতাপৰপৰা তস্কৃত, 'আমাৰ চহৰত বৰফ'—মাথোঁ নামবোৰ সলাই দিছোঁ, 'আমাৰ চহৰৰ' ঠাইত 'গুৱাহাটী' বহুৱাই দিছোঁ।